

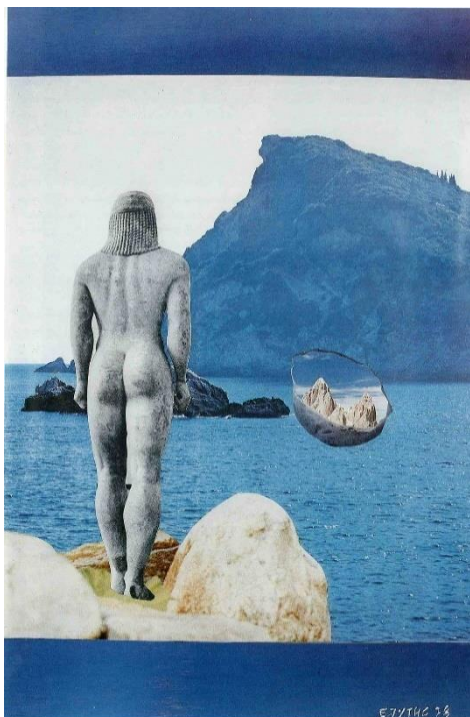
ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Οδυσσέας Ελύτης

40 χρόνια από την απονομή του Νόμπελ

Σπίτι της Κύπρου
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

29-30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2019
ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ, Ξενοφώντος 2^Α, Σύνταγμα

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Επίσημος χορηγός αερομεταφορών

Παρασκευή 29 Νοεμβρίου 2019

16.00 – 16.30   **ΕΓΓΡΑΦΕΣ**

16.30 – 17.00   **ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ**

Δρ Νάντια Στυλιανού

Μορφωτική Σύμβουλος Πρεσβείας Κυπριακής Δημοκρατίας

Κυριάκος Κενεβέζος

Πρέσβης Κυπριακής Δημοκρατίας

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς

Πρόεδρος Τμήματος Φιλολογίας Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Καθηγητής Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας-Παπυρολογίας

Τασούλα Καραγεωργίου

Πρόεδρος της Πανελληνίας Ένωσης Φιλολόγων, ποιήτρια, δοκιμογράφος

ΣΥΝΕΔΡΙΑ I

Πρόεδρος: Χριστίνα Ντουινιά

17.00 – 17.20   **Δημήτρης Αγγελάτος**

Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας και Θεωρίας της Λογοτεχνίας Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Οι εικαστικοί όροι της διαφάνειας του ποιητικού λόγου: οι «Αιθρίες» του Οδυσσέα Ελύτη

17.20 – 17.40   **Παντελής Βουτουρής**

Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Κύπρου

και αυτός αλήθεια που ήμωνα... Γλώσσα, γεωγραφία και ταυτότητα στο Άξιον εστί

17.40 – 18.00   **ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ**

ΣΥΝΕΔΡΙΑ II

Πρόεδρος: Παντελής Βουτουρής

- 18.00 – 18.20**   **Γιώργος Γεωργής**
Καθηγητής Νεότερης Ιστορίας Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφου,
πρώην Πρέσβης της Κυπριακής Δημοκρατίας
Κύπρος-Ελύτης. Μια πρώτη προσέγγιση
- 18.20 – 18.40**   **Γιάννης Η. Ιωάννου**
Καθηγητής Γαλλικής και Συγκριτικής Λογοτεχνίας
Πανεπιστημίου Κύπρου
Ο ρόλος της αίσθησης στην ποίηση του Ελύτη
- 18.40 – 19.00**   **Ερατοσθένης Καψωμένος**
Ομότιμος Καθηγητής Νέας Ελληνικής Φιλολογίας και Θεωρίας
της Λογοτεχνίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
**Οδυσσέας Ελύτης. Ο θεωρητικός του ελληνικού
πολιτισμού**
- 19.00 – 19.30**   **ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ**
- 19.30 – 20.30**   **ΜΟΥΣΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ**
Ψαρεύοντας έρχεται η θάλασσα
Ο λυρισμός της ποίησης του Οδυσσέα Ελύτη μέσα από τη
μουσική του **Γιώργου Κουρουπού**

Τραγούδι: **Δάφνη Πανουργιά, Χρήστος Κεχρής**
Πιάνο: **Γιάννης Τσανακαλιώτης**
Απαγγελία: **Ιουλίτα Ηλιοπούλου**

Σάββατο 30 Νοεμβρίου 2019

ΣΥΝΕΔΡΙΑ III

Πρόεδρος: Γιάννης Η. Ιωάννου

- 09.30 – 09.50** **Ευριπίδης Γαραντούδης**
Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας Εθνικού και
Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
**Η μορφική πρωτεϊκότητα της ελεύθερης ποίησης του
Οδυσσέα Ελύτη**
- 09.50 – 10.10** **Νάντια Στυλιανού**
Διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας και Συγκριτικής
Γραμματολογίας, Πανεπιστήμιο Paul-Valéry του Μοντελιέ,
Μορφωτική Σύμβουλος Πρεσβείας Κυπριακής Δημοκρατίας
**«Ο Ποιητής και η Μούσα» – Διακαλλιτεχνικές
προσεγγίσεις στην ποιητική του Οδυσσέα Ελύτη και του
Νίκου Εγγονόπουλου**
- 10.10 – 10.30** **Ελένα Κουτριάνου**
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεοελληνικής Λογοτεχνίας:
Θεωρίας της Λογοτεχνίας - Συγκριτικής Γραμματολογίας
Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
**Η μετατόπιση του ονείρου στη γραφική παράστασή του:
Τα «σήματα-κοσμήματα» στο Σηματολόγιον και οι
ρήσεις από τη Μαρία Νεφέλη**
- 10.30 – 10.50** **Ιουλίτα Ηλιοπούλου**
Ποιήτρια
**Το καλοκαίρι ως μεταφορά στο έργο του Οδυσσέα
Ελύτη**
- 10.50 – 11.10** **ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ**

ΣΥΝΕΔΡΙΑ IV

Πρόεδρος: Νάντια Στυλιανού

- 11.10 – 11.30**   **Αντώνης Κωτίδης**
Ομότιμος Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου,
Ιστορικός της Τέχνης
**«Κατά δω θα πνεύσει μια αιωνιότητα»: ο Ελύτης και οι
τύχες ενός κοσμοειδώλου**
- 11.30 – 11.50**   **Χριστίνα Ντουινιά**
Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας Εθνικού και
Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
Αγγέλων ύψεις στο έργο του Οδυσσέα Ελύτη
- 11.50 – 12.10**   **Χρήστος Νίκου**
Διδάκτωρ Συγκριτικής Φιλολογίας Sorbonne Université –
Faculté des Lettres, Πρόεδρος της ελληνικής αντιπροσωπείας του
Διεθνούς Πολιτιστικού Οργανισμού *La Renaissance Française*
**«Στηθήτω μία Παρθένος κατάστικτη φιλιών η
αμώμητος»: η μορφή της Παναγίας στο έργο του
Οδυσσέα Ελύτη**
- 12.10 – 13.30**   **Paola Maria Minucci**
Καθηγήτρια Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας της
Φιλοσοφικής Σχολής Sapienza Università di Roma
Μερικές σκέψεις για τη «Μαρία Νεφέλη»
- 13.30 – 14.00**   **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Δημήτρης Αγγελάτος

Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας και Θεωρίας της Λογοτεχνίας Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Οι εικαστικοί όροι της διαφάνειας του ποιητικού λόγου: οι «Αιθρίες» του Οδυσσέα Ελύτη

Το θέμα της ανακοίνωσης εμπίπτει στο πεδίο των σύγχρονων συγκριτολογικών προσεγγίσεων που αφορούν στις σχέσεις μεταξύ διαφορετικών καλλιτεχνικών μορφών, της ποίησης εν προκειμένω και της ζωγραφικής. Ο διακαλλιτεχνικός αυτός προσανατολισμός στρέφεται εδώ ειδικότερα στην ενότητα «Αιθρίες» των *Προσανατολισμών* του Οδυσσέα Ελύτη, με στόχο ακριβώς την ερμηνευτική ανάδειξη της ζωγραφικής υφής του ποιητικού λόγου, έχοντας ως αφετηρίες αφενός τη γραμμή προσανατολισμού που χαράσσει ο τίτλος της συγκεκριμένης ενότητας, αφετέρου την ίδια την αντίληψη του ποιητή για την κατάσταση της *διαφάνειας* ως δυνατότητας διείσδυσης στο βάθος της εικόνας.

Παντελής Βουτουρής

Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Κύπρου

και αυτός αλήθεια που ήμουν... Γλώσσα, γεωγραφία και ταυτότητα στο Άξιον εστί

Στο «Άξιον εστί», ξεκινά ήδη από τη «Γένεση» η αναζήτηση της ταυτότητας του αληθινού εαυτού (*αυτός αλήθεια που ήμουν*). Αληθινή γιατί η ταυτότητα του ποιητικού εγώ είναι διπλή: σε ένα πρώτο επίπεδο υπάρχει ο νεογέννητος –στο λίκνο του– ποιητής και σε ένα δεύτερο ο προαιώνιος εαυτός, (*ο πολλούς αιώνες πριν*). Η ανακάλυψη του αληθινού εαυτού (η επίγνωση της ταυτότητας) ερείδεται στη διπλή συνείδηση: αφενός της γεωγραφίας και αφετέρου της γλώσσας. Παράλληλα, στην ανακοίνωση, επιχειρείται να οριστεί ο τρόπος με τον οποίο μετουσιώνεται ποιητικά η θεωρία των αναλογιών του Ελύτη, τόσο στο «Άξιον εστί» όσο και στο ποίημα «Λακωνικόν»: ποίημα που –όπως υποστηρίζω– αποτελεί συμπτώκνωση, δηλαδή *λακωνική* απόδοση της «Γένεσης».

Γιώργος Γεωργής

Καθηγητής Νεότερης Ιστορίας Πανεπιστημίου Νεάπολης Πάφου, πρώην Πρέσβης της Κυπριακής Δημοκρατίας

Κύπρος-Ελύτης. Μια πρώτη προσέγγιση

Η σχέση του Ελύτη με την Κύπρο αρχίζει με τη γνωριμία του με τον Ευάγγελο Λουίζο στον κύκλο του περιοδικού *Νέα Γράμματα* που εξέδιδε ο Αντρέας Καραντώνης. Το 1937 κατατάγηκαν μαζί στη σχολή Εφένδρων Αξιωματικών της Κέρκυρας, απ' όπου αλληλογραφούσαν με τον Σεφέρη που υπηρετούσε στην Κορυτσά. Η ευρύτερη γνωριμία του με το Κυπριακό κοινό γίνεται με τα δημοσιεύματα και τις κριτικές στις κυπριακές εφημερίδες, για την ποιητική του συλλογή *Προσανατολισμοί* το 1939. Έκτοτε υπάρχουν πολλές κριτικές για τον Ελύτη σε κυπριακές εφημερίδες και περιοδικά. Μετά την επιβολή της δικτατορίας εγκατέλειψε την Ελλάδα και το 1970 έζησε ένα τετράμηνο στην Κύπρο, στην Αμμόχωστο, φιλοξενούμενος του Ευάγγελου Λουίζου. Ξαναταξίδεψε στο νησί το 1973 για ένα δίμηνο. Η Κύπρος το 1979 πανηγύρισε με τον υπόλοιπο Ελληνισμό τη βράβευσή του με το Νόμπελ Λογοτεχνίας. Ο ίδιος ένωσε τότε στρατευμένος στην υπόθεση της Κύπρου. Το 1980 επισκέφτηκε την Κύπρο και μίλησε στο μνημόσυνο του Εθνάρχη Μακαρίου. Ήταν μια συγκλονιστική ομιλία στην οποία ο ίδιος ο ποιητής τεκμηρίωσε τη σχέση του με την Κύπρο. Έκτοτε πληθαίνουν οι αναφορές στα ποιήματα και τα πεζά του για την Κύπρο.

Γιάννης Ιωάννου

Καθηγητής Γαλλικής και Συγκριτικής Λογοτεχνίας Πανεπιστημίου Κύπρου

Ο ρόλος της αίσθησης στην ποίηση του Ελύτη

Είναι φανερό ότι η επαφή του Ελύτη με τον κόσμο συντελείται μέσα από τις αισθήσεις και αυτό το γεγονός είναι που καθιστά την ποίηση του τόσο έντονα βιωματική. Οι αισθήσεις ενεργοποιούνται από ασήμαντες και συχνά ασυναίσθητες για τον υπόλοιπο κόσμο, λεπτομέρειες, που οδηγούν τον ποιητή στην αποτύπωσή τους σε αισθησιακές εικόνες που οργανιστικά

διαδέχονται η μία την άλλη συγκροτώντας ένα εξ ίσου οργιαστικό ποιητικό σύμπαν. Στην ανακοίνωση μου θα επιχειρήσω να προσεγγίσω το θέμα των αισθήσεων τόσο σε θεωρητικό επίπεδο στηριζόμενος στο δοκιμακό έργο του Ελύτη, όσο και μέσα στο έργο του.

Ερατοσθένης Καψωμένος

Ομότιμος Καθηγητής Νέας Ελληνικής Φιλολογίας και Θεωρίας της Λογοτεχνίας
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Οδυσσέας Ελύτης. Ο θεωρητικός του ελληνικού πολιτισμού

Συνδυάζοντας τις σχετικές αναφορές στο δοκιμακό και στο ποιητικό έργο του Ελύτη, ο μελετητής μπορεί να αποκαλύψει και να ανασυνθέσει μια πλήρη και συνεκτική θεωρία για το ελληνικό πολιτισμικό πρότυπο, που ο ποιητής ανέπτυξε και υποστήριξε με συνέπεια σε όλη τη ζωή του.

Ευριπίδης Γαραντούδης

Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας Εθνικού και Καποδιστριακού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Η μορφική πρωτεϊκότητα της ελεύθερης ποίησης του Οδυσσέα Ελύτη

Στόχος της ανακοίνωσης είναι η γενική περιγραφή και ο σχολιασμός των μορφών της ποίησης του Οδυσσέα Ελύτη, ως μέρους της ελεύθερης ποίησης που επικράτησε στην ελληνική ποιητική παράδοση από τον μεσοπόλεμο και εξής με την ποιητική γενιά του 1930 και ανανέωσε τις μορφές της παλαιότερης ποίησης (την αυστηρά έμμετρη ποίηση και τον ελευθερωμένο στίχο). Η ποίηση του Ελύτη, στο ανάπτυγμά μας μέσα στον χρόνο, διακρίνεται από την ευρεία, ποικίλη και συνδυασμένη χρήση των διαφόρων μορφών της ελεύθερης ποίησης: ελεύθερος στίχος, στίχος-παράγραφος, πεζόμορφη ποίηση. Το κύριο, μάλιστα, και ειδοποιό γνώρισμα της ελεύθερης ποίησης του Ελύτη είναι η πρωτεϊκότητά της ή ο μορφικά υβριδικός χαρακτήρας της: με άλλα λόγια, η διαρκής αναζήτηση

νέων μορφών και η, ολοένα περισσότερο εκλεπτυσμένη, σύνθεσή τους. Στο πλαίσιο της ανακοίνωσης θα επιχειρηθούν, ειδικότερα, ο σχολιασμός ζητημάτων όπως η συσχέτιση των μορφών της ελεύθερης ποίησης του Ελύτη με το περιεχόμενο της ποίησής του, η συνύπαρξη των μορφών της ελεύθερης ποίησης με τις έμμετρες φόρμες στις συλλογές των «τραγουδιών» του, η ποιητική χρήση της στίξης (ή η αστιξία) και η αξιοποίηση της οπτικοποίησης ή της γραφηματικής εικόνας του ποιητικού κειμένου.

Νάντια Στυλιανού

Διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας και Συγκριτικής Γραμματολογίας,
Πανεπιστήμιο Paul-Valéry του Μονπελιέ, Μορφωτική Σύμβουλος Πρεσβείας
Κυπριακής Δημοκρατίας

«Ο Ποιητής και η Μούσα» – Διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις στην ποιητική του Οδυσσέα Ελύτη και του Νίκου Εγγονόπουλου

Εκκινώντας από τον πίνακα του Νίκου Εγγονόπουλου, «Ο ποιητής και η μούσα», η ανακοίνωση επικεντρώνεται στις διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις, στην ποιητική του Οδυσσέα Ελύτη και του Νίκου Εγγονόπουλου, καθώς και στον τρόπο ενεργοποίησης της λεκτικής στην εικαστική αναπαράσταση. Το ενδιαφέρον θα εστιαστεί στην ερμηνευτική διερεύνηση της καλλιτεχνικής μορφοποίησης και θα εξεταστεί με ποιο τρόπο το κειμενικό περιβάλλον, άλλοτε συγκλίνει και άλλοτε υπονομεύεται από την εικαστική εικόνα, συγκροτώντας μια ονειρική υπερπραγματικότητα.

Ελένα Κουτριάνου

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεοελληνικής Λογοτεχνίας: Θεωρίας της Λογοτεχνίας - Συγκριτικής Γραμματολογίας Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Η μετατόπιση του ονείρου στη γραφική παράστασή του:

Τα «σήματα-κοσμήματα» στο Σηματολόγιον και οι ρήσεις από τη Μαρία Νεφέλη

Στόχος της ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει τη λειτουργία των εικαστικών συνθεμάτων της έκδοσης *Σηματολόγιον* του Οδυσσέα Ελύτη, συνδέοντάς τα παράλληλα με τις αποφθεγματικές ρήσεις του ποιητικού βιβλίου του *Μαρία Νεφέλη*. Διερευνώνται τεχνικά ζητήματα ποιητικής και καλλιτεχνικής έκφρασης και εξηγείται η επιδιωκόμενη διεύρυνση ενός ήδη πολυδιάστατου σημασιολογικού αποτελέσματος μέσα από τις αισθητικές αναζητήσεις της γαλλικής πρωτοπορίας.

Ιουλίτα Ηλιοπούλου

ποιήτρια

Το καλοκαίρι ως μεταφορά στο έργο του Οδυσσέα Ελύτη

Σύμβολα και σημεία ενός προσωπικού κώδικα, μετωνυμίες αξιών, αλλά και όργανα μαγείας και αποκάλυψης τα στοιχεία του θέρους που επιστρατεύει ο Ελύτης προκειμένου να μιλήσει για το ορατό και το αόρατο, για το μυστήριο αλλά και για το έρεβος, για τη ζωή και το επέκεινα.

Αντώνης Κωτίδης

Ομότιμος Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, Ιστορικός της Τέχνης

«Κατά δω θα πνεύσει μια αιωνιότητα»: ο Ελύτης και οι τύχες ενός κοσμοειδώλου

Ο Ελύτης μετέχει του κοσμοειδώλου της ελληνικότητας από το μεσοπόλεμο μέχρι τις μέρες μας. Αντικείμενο της εισήγησης είναι ο ρόλος του έργου του, ποιητικού, θεωρητικού, εικαστικού, στις μεταβαλλόμενες τύχες αυτού του κοσμοειδώλου.

Χριστίνα Ντουριά

Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Αγγέλων όψεις στο έργο του Οδυσσέα Ελύτη

Στην εισήγηση αυτή επιχειρείται μια πρώτη, αδρομερής καταγραφή της παρουσίας των «αγγέλων» στο έργο του Ελύτη. Από τους νεανικούς *Προσανατολισμούς* έως τα ώριμα *Ελεγεία της Οξώπετρας*, από τα «αγγελοποιημένα φάσματα κοριτσιών» και τις χαρμόσυνες «μηνύτριες» του φωτός έως τη βυζαντινή εικονοποιία και τους μυστικούς του ρομαντισμού, οι άγγελοι του Ελύτη δεν αποτελούν διακοσμητικό στοιχείο μιας συμβολοποιημένης ωραιότητας, αλλά συμβάλλουν στην ερμηνεία και στη μελέτη της ποιητικής του. Σε αυτή την προοπτική θα επιλεγούν αντιπροσωπευτικά παραδείγματα από τα ποιήματά του, τα οποία θα εξεταστούν σε συνδυασμό με τα δοκίμιά του, αλλά και με τις εικαστικές του συνθέσεις.

Χρήστος Νίκου

Διδάκτωρ Συγκριτικής Φιλολογίας, Sorbonne Université – Faculté des Lettres (CRLC, EA 4510), Πρόεδρος της ελληνικής αντιπροσωπείας του Διεθνούς Πολιτιστικού Οργανισμού *La Renaissance Française*

«Στηθήτω μία Παρθένος κατάστικτη φιλιών η αμώμητος»: η μορφή της Παναγίας στο έργο του Οδυσσέα Ελύτη

Η Παρθένος αποτελεί ένα ιδιαίτερο σύμβολο τόσο στην ποίηση όσο και στις συνεικόνες (κολάζ) του Οδυσσέα Ελύτη. Αποστασιοποιημένος από την αυστηρότητα του χριστιανισμού, ο Ελύτης συνθέτει με τον λόγο του έναν κόσμο ο οποίος είναι «εξαποθρησκευμένος». Μέσα σε αυτόν τον κόσμο, η Παναγία, η οποία ξεφεύγει από το σχηματοποιημένο χριστιανισμό, γίνεται μια πολυσήμαντη μονάδα και αποτελεί για τον Ελύτη σύμβολο το οποίο μορφοποιεί την ποιητική του ιδέα: το πνευματικό στοιχείο (θρησκευτική διάσταση), το φυσικό στοιχείο (φύση) και η ελληνική αίσθηση δένονται αξεδιάλυτα. Η ανέγερση και η τοποθεσία της μικρής εκκλησίας του Ελύτη στη Σίκινο συνοψίζουν μάλιστα τις έννοιες αυτές. Ο ποιητής αξιοποιεί και εκφράζει όλη την ελληνική ποιητική φιλοσοφία και την εκκλησιαστική παράδοση, η οποία εμποτίζει την ελληνική ταυτότητα και γλώσσα. Μέσω της αποκαλυπτικής λειτουργίας, ο ποιητής ψάχνει να βρει το δρόμο που θα τον οδηγήσει στην κατανόηση του κόσμου μέσω των αισθήσεων και στην πραγμάτωση του μυστηρίου της ύπαρξης. Η βιβλική εικονοποιία και ιδιαίτερος το σύμβολο της Παρθένου συμπεριλαμβάνει το δικαίωμα στην ομορφιά και την πληρότητα, την αγιοποίηση των αισθήσεων, τη διαρκή νεότητα, εν τέλει το δικαίωμα της ζωής. Στην παρούσα ανακοίνωση, θα προσεγγίσουμε τη μορφή της Παναγίας, όπως αυτή παρουσιάζεται στο έργο του Οδυσσέα Ελύτη.